

JAUNU TŪRISMA PRODUKTU IZVEIDES PROCESS SLĪTERES NACIONĀLAJĀ PARKĀ

Lauku ceļotājam jau agrīni izprotot situāciju un problēmas Slīteres nacionālajā parkā, kā vienu no projekta POLPROP-NATURA aktivitātēm iekļāva jaunu tūrisma produktu izveidi, kas palīdzētu veidot ceļotāju pozitīvu attieksmi pret Natura2000 un īpaši aizsargājamām dabas teritorijām, tajā skaitā projekta demonstrācijas vietu – Slīteres nacionālo parku un radītu jaunu aktīvā tūrisma maršrutu piedāvājums parkā:

- Slīteres nacionālais parks izveidots 2000.gadā. Pirms tam tas bija rezervāts, kā arī padomju laikā slēgta militārā teritorija, kur iebraukšana bija tikai ar atļaujām. Līdz ar to vēsturiski ceļotājiem ir izveidojies priekšstats, ka apmeklētājs parkā nav gaidīts.
- Tāpat jebkuram ceļotājam īpaši aizsargājamās vai Natura2000 teritorijas statuss asociējas ar ierobežojumiem. Par to liecina gada garumā veiktās Slīteres nacionālā parka aptaujas dati, kur ceturtdaļa respondentu atzīmē, ka nacionālā parka statuss asociējas ar aizliegumiem un ierobežojumiem.
- Apsekojot Slīteri tika konstatēts arī vispārējs tūrisma produktu un piedāvājuma trūkums parkā. Līdz šim esošais bija neliels un punktveida, kas koncentrēts uz atsevišķu objektu apskati. Teritorijas kapacitāte netika izmantota pilnvērtīgi. To apstiprināja arī iedzīvotāji, kad kopīgi strādājām pie dokumenta „Priekšlikumus ilgtspējīga tūrisma attīstībai Slīteres nacionālajā parkā”.

Jaunu tūrisma produktu sagatavošanas **mērķis** bija veicināt apmeklētāju ilgāku uzturēšanos nacionālā parka teritorijā un tā apkārtnē, kā arī sekmēt vietējo uzņēmēju sniegto pakalpojumu un servisu izmantošanu un attīstību ilgtermiņā.

Kopā Slītere tiek sagatavoti 5 tūrisma produkti kājāmgājējiem, velobraucējiem, laivotājiem, autobraucējiem un dabas vērotājiem. Produkti sistematizēti 9 maršrutos un tūrēs:

- Kājāmgājēju maršruts „Kolkasraga aplis”;
- Kājāmgājēju maršruts „Gar jūras krastu”;
- Kājāmgājēju maršruts „Iepazīsti Mazirbi”;
- Velomaršruts (arī slēpotājiem) „Pa lībiešu ciemiem”;
- Velomaršruts „Slīteres aplis”;
- Maršruts autobraucējiem „Apkārt Slīterei”;
- Maršruts laivotājiem „Apkārt Kolkas bācai”;
- Dabas vērošanas tūre „Putnu vērotājiem”;
- Dabas vērošanas tūre „Zvēru vērotājiem”.

Maršruti lejuplādēšanai:

http://www.celotajs.lv/cont/prof/proj/PolProp/PolProp_SNP_prod_lv.html

1. Tūrisma produktu - maršrutu izstrādes pamatprincipi:

- Maršrutu pamatni sagatavojuši LLTA „Lauku ceļotājs” pēc šo maršrutu apsekošanas un testēšanas dabā;
- Maršrutu apraksti tiek saskaņoti, papildināti un aktualizēti ar vietējo uzņēmēju, SNP speciālistu un aktīvistu līdzdalību;
- Īsi un kodolīgi maršrutu apraksti tiek maketēti A4 formātā, papildinot ar kartogrāfisko un vizuālo materiālu un sagatavoti *pdf* un *jpg* formātos;
- Minētais *pdf* formāts tiek ievietots internetā un ir brīvi pieejams jebkuram interneta lietotājam;
- Tos savās mājās lapās var ievietot vietējie uzņēmēji un nacionālā parka administrācija;
- Uzņēmēji var tos brīvi drukāt no Interneta un piedāvāt saviem viesiem – kādos veidos – kur un kā labāk un pēc iespējas ilgāk apceļot nacionālā parka teritoriju un tā tuvāko apkārtni;
- Maršrutu apraksti tiek sastādīti pēc vienota algoritma;
- Maršrutu aprakstos netiek iekļauta informācija, kas ir ļoti mainīga laikā (cenas, darba laiki, veikalu nosaukumi u.c.);
- Maršrutu aprakstos tiek iekļauti uzņēmēju kontakti;
- Maršruti tiek saskaņoti ar Dabas aizsardzības pārvaldes Slīteres nacionālā parka administrāciju.

2. Aktīvā tūrisma maršruta veidošanas 10 pamatsoļi:

Šie maršrutu veidošanas 10 pamatsoļi¹ ir izstrādāti un pārbaudīti, praktiski veidojot kājnieku tūrisma, ūdenstūrisma un velotūrisma maršrutus Slīteres nacionālajā parkā, kā arī citās Latvijas ĪADT/*NATURA* 2000 teritorijās.

1) Maršruta ideja.

Lai izveidotu maršrutu, sākotnēji ir jābūt ģenerālai idejai un vīzijai – kādu ģeogrāfisku (vai kultūrvēsturisku) teritoriju šķērsos minētais maršruts – kur būs tā sākums, kur beigas. Kā tā veicēji nokļūs maršruta sākumā un kā nokļūs prom no tā galapunkta (vai atgriezīsies sākumpunktā).

2) Kartogrāfiskā materiāla un dažādu literatūras avotu studijas.

Kad radusies ideja, jāpievēršas informācijas avotu studijām. Te noder dažādu mērogu kartes, tūrisma ceļveži, informācijas materiāli, attiecīgās Interneta vietnes u.c. Galvenais mērķis – saprast, kādi tūristus interesējoši resursi un kāda tūrisma atbalstošā infrastruktūra (tūristu mītnes, ēdināšanas uzņēmumi, veikali, apskates objekti) atrodas plānotā maršruta teritorijā.

3) Maršruta empīriskā iezīmēšana kartē.

Savienojot iepriekšējā solī minētos tūristu interešu punktus kartē, rodas maršruta idejas vizuāls attēlojums. Atkarībā no maršruta garuma un tā gaitas izmantojamas dažādas kartes. Vēlamais mērogs 1: 200 000 (gari maršruti, kas šķērsos lielas teritorijas un iet galvenokārt pa autoceļiem),

¹ Juris Smaļinskis, LLTA „Lauku ceļotājs”, 2010. gads

1: 100 000 (īsa maršruti, kas aptver vienu administratīvu novadu un iet t.sk. pa mazākas nozīmes ceļiem) vai 1: 50 000 (lokāli un īsi maršruti, kas iet pa maziem, t.sk. meža ceļiem, takām u.t.t.). Pēdējie divi mērogi būs piemēroti uzņēmējiem, kas gatavo maršrutus saviem klientiem tūristu mītnes tuvākajā apkaimē.

4) Maršruta testēšana dažādos gadalaikos.

Empīriski izstrādāts un uz kartes iezīmēts maršruts ir pašam jāizbrauc dabā, lai saprastu tā „plusus” un „mīnusos”, kā arī apstākļus, kurus nevar paredzēt maršruta teorētiskajā izstrādes procesā. Maršrutu vēlams izbraukt pavasarī (aprīlī – maijā, kad novērtējams grantēto un zemes ceļu stāvoklis pēc ziemas un pavasara), vasarā un rudens pusē (sazēlusi bagātīga veģētācija). Izbraukšana dažādos gadalaikos sniegs papildus vērtīgu informāciju, kas iekļaujama maršruta tehniskajā aprakstā (sk. tālāk).

5) “Grozījumu” veikšana.

Parasti pēc pirmās maršruta izbraukšanas dabā, rodas jaunas idejas par maršruta papildinājumiem, grozījumiem un alternatīvām. Šajā posmā sagatavo pirmo maršruta apraksta versiju.

6) Maršruta tests ar potenciālajiem klientiem.

Kad veiktie pirmie pieci soļi, maršrutu vēlams iziet/izbraukt vēlreiz lielākā interesentu pulkā ar dažādas fiziskas sagatavotības braucējiem, t.sk. bērniem. Katra no brauciena dalībniekiem sniegs savus priekšlikumus, kritiku, kurā ir vērts ieklausīties un nepieciešamības gadījumā, - izdarīt nepieciešamās korekcijas maršruta aprakstā.

7) Maršruta lapas sagatavošana.

Pēc 6. soļa tiek sagatavots maršruta tehniskais apraksts pēc šāda ieteicamā algoritma:

Maršruts: neliels maršruta raksturojums, kurā uzsvērta konkrētā maršruta „rozīnīte”;

Ieteicamais laiks: piemērotākais gadalaiks maršruta īstenošanai;

Grūtības pakāpe:

. viegls – piemērots visplašākajai mērķauditorijai. Parasti tie ved pa relatīvi līdzenu reljefu un nav nepieciešamas īpašas orientēšanās iemaņas;

.. vidējs – garāki maršruti, kas atrodas šķēršļotākā apvidū;

... grūts – maršruti, kas ved pa stāviem un augstiem upju krastiem (krasas reljefa formas) un/vai prasa zināmu fizisko sagatavotību to garuma dēļ;

Laiks: aptuvenais stundu vai dienu skaits, kas nepieciešams maršruta veikšanai „vidējam” tūristam;

Ceļa segums: pamatne, pa kuru būs jāpārvietojas maršruta veikšanas laikā. Norādīts aptuvenais asfaltēto un ne – asfaltēto posmu īpatsvars %;

Sākums/beigu punkts: norādīts maršruta starta un finiša vieta;

Marķējums: norādīta marķējuma esamība un formāts, ja tāds ir;

Maršruta gaita: uzskaitītas nozīmīgākās apdzīvotās vietas un kilometrāža starp tām, kā arī kopējais maršruta garums. Taču, jāņem vērā, ka šis ir attālums starp apdzīvotām vietām, jo patiesais maršruta garums parasti ir lielāks;

Alternatīvas: ieteikti citi maršruta varianti, iespējas maršruta apkārtnē;

Der zināt! Iekļauti noderīgi padomi, kuros būtu jāieklausās un jāņem vērā;

Loģistika! Kā tūrists nokļūs no galapunkta sākumpunktā, ja tas nepieciešams;

Interesantākās apskates vietas: Tie dabas un kultūrvēstures objekti, kurus noteikti ir vērts redzēt ceļojuma laikā;

Kartogrāfiskais materiāls un maršrutu raksturojoši fotoattēli.

8) Citu uzņēmēju un interesentu iesaiste.

Kad ir sagatavots un noformēts maršruta apraksts², to izsūta citiem sadarbības partneriem – uzņēmējiem, TIC un pašvaldību darbiniekiem, ĪADT administrāciju pārstāvjiem u.c., kuriem sagatavotais maršruta projekts, kas to komentē un izsaka savus priekšlikumus, kā arī piedāvā savus pakalpojumus (ēdināšana, tūristu mītnes, lauku labumu degustācijas, interesanti tūrisma objekti, amatnieki u.c.). Konstruktīvie priekšlikumi tiek iestrādāti sagatavotajā maršruta aprakstā. Kad maršruta apraksts ir sagatavots, to izsūta minētajiem sadarbības partneriem, lai tie ievieto savās mājas lapās, izdrukā un piedāvā saviem klientiem kā papildus alternatīvu.

9) Maršruta marķēšana dabā.

Ja aktīvā tūrisma maršruts iet teritorijām, kur ir liels koku īpatsvars, to var marķēt ar krāsu atzīmēm uz kokiem³. Šajā procesā gan minētā darbība ir jāsaskaņo ar attiecīgās teritorijas īpašnieku vai apsaimniekotāju, ĪADT/*NATURA* 2000 teritoriju gadījumā – ar Dabas aizsardzības pārvaldi.

10) Maršruta uzturēšana un informācijas aktualizācija.

Maršruts, kas tiek aktīvi lietots, tā sagatavotājam un reklamētājam vismaz divreiz sezonā ir jāizbrauc un jāpārbauda tā ceļu u.c. objektu stāvoklis. Nepieciešamības gadījumā no takām jānovāc krituši koki, zari, jāatjauno marķējums un jāveic citas nepieciešamās darbības.

Šis ir optimālais maršrutu veidošana modelis. Protams, tie, kuriem ir liela pieredze maršrutu veidošanas procesā, kādu no augstāk minētajiem soļiem var izlaist. Taču kā īpaši būtiski ir jāmin soļi, kas saistīti ar teritorijas apsekošanu un citu esošo un potenciālo sadarbības partneru iesaistīšanu šajā procesā.

3. Visu interešu pušu iesaiste un sadarbība nodrošina produktu ilgtspējību

Produktu izstrādes process bija tik pat svarīgs, kā gatavie produkti. Visu interešu pušu viedokļa uzklaušana un iestrāde ir ļoti svarīga tūrisma produktu turpmākā attīstībā un piedāvājuma ilgtermiņā:

- 1) Slīteres nacionālā parka administrācijas speciālistu līdzdarbošanās nodrošināja, ka jaunie maršruti un produkti ir videi draudzīgi, tie netiek virzīti pa dabai jūtīgām teritorijām, kā arī tiek mainīts sabiedrībā pastāvošais administrācijas tēls – tā kļūst draudzīga ceļotājiem un atvērtāka parka apmeklētājiem.
- 2) Tūrisma uzņēmēji iegūst pilnīgu informāciju par esošajiem tūrisma resursiem un piedāvājumu parkā, uztur, kā arī veido jaunus savstarpējos kontaktus, nodrošina, ka produktos tiek ietverta aktuālā informācija par viņu piedāvājumu. Zināšanas par parku palīdz sagatavot kvalitatīvu un pilnīgu tūrisma piedāvājumu klientiem, kļūt konkurētspējīgākiem tirgū.
- 3) Tūrisma informācijas centru speciālisti informē par to, ko tūrists parasti meklē nacionālajā parkā, ko vēlas redzēt, pārstāv pārējos pakalpojumu jomā darbojošos, t.sk. veikalus, ēdināšanas iestādes, kas nepiedalās procesā, ir zinoši tūrisma objektu aprakstu papildinātāji. Līdzdarbošanās sniedz iespēju jauno produktu pārzināt perfekti, līdz ar to savā darbā ir spējīgi sniegt kompetentu informāciju.

² Ieteicamo formātu sk.: http://www.celotajs.lv/cont/prof/proj/PolProp/PolProp_SNP_prod_lv.html

³ Sk. Lauku ceļotāja sagatavoto aktīvā tūrisma maršrutu marķēšanas vadlīnijas:

http://www.celotajs.lv/cont/prof/proj/PolProp/Dokumenti/Vadlinijas_krasas_markejums_06.08.2010.pdf

- 4) Nevalstiskām organizācijām, iedzīvotājiem bija iespēja piedalīties un būt aktīviem pie produktu izstrādes līdz ar to ietekmējot atsevišķu jautājumu atrisinājumu un lietu virzību teritorijā.
- 5) Lauku ceļotājs iniciēja kopīgas interešu pušu tikšanās pie produktu izstrādes un apkopoja priekšlikumus, lai veicinātu sociālu un ekonomisku tūrisma attīstību Slīteres nacionālajā parkā dabai draudzīgā veidā, ar iegūtu pozitīvo pieredzi daloties visā Latvijas teritorijā. Veidojot un testējot tūrisma produktus, nodrošināja „skatu no malas”, palīdzēja radīt konkurētspējīgu piedāvājumu reģionā, ko ļāva darīt līdz šim esošā pieredze, apsekojot neskaitāmās dabas teritorijas Baltijā.
- 6) Pašvaldība informēta par aktivitātēm tās teritorijā, iespējams uzzināt aktuālākās vajadzības pie tūrisma infrastruktūras uzlabošanas, iespējams arī iestrādāt topošajā teritorijas plānojumā tūrismam nepieciešamās teritorijas, kā piem. piebraucamo ceļu pie jūras un auto stāvlaukumu trūkums ciemos, kā arī izskaidrot iedzīvotājiem, kādas problēmas pastāv šo jautājumu risināšanā.

Visu pušu iesaiste un savstarpējā sadarbība nodrošina produktu ilgtspējību, jo tas ir izstrādāts, respektējot dabas vērtības, iniciējot pakalpojumus, nodrošinot savlaicīgu informācijas aktualizāciju un kopīgu interesi to uzturēšanā.

4. Sadarbība vienotam mērķim – konfliktu mazināšanās

Sākot sagatavot tūrisma produktus 2009. gadā, Slīteres nacionālajā parkā līdzīgi kā citās dabas aizsardzības teritorijās, pastāv konflikts starp dabas aizsardzības institūcijām un iedzīvotājiem. To izraisījuši vairāki iemesli: Slīteres nacionālajā parkam nav dabas aizsardzības plāns, pašvaldībai nav teritorijas plānojums, līdz ar to nav dokumentu, kas virza teritorijas attīstību. To neesamība, kā arī LR likumdošana attiecībā uz jūras piekrasti (Aizsargjoslu likums) uzliek virkni ierobežojumu, kas radījis ne mazums konfliktus starp pašvaldību, Slīteres nacionālā parka administrāciju, uzņēmējiem un iedzīvotājiem.

Trešās puses – Lauku ceļotāja aicinājums sadarbībai ir pieņemams visām pusēm. Lauku tūrisma asociācijas 17 gadu ilgā pieredze tūrismā, t.sk. dabas tūrisma produkta veidošanā, ļauj to novērtēt kā kompetentu jomā. Asociācija pārstāv tūrisma uzņēmējus sarunās ar nacionālā parka administrāciju, jo ne vienmēr administrācijas uzstādītie ierobežojumi un aizliegumi ir racionāli. Tai pat laikā Lauku ceļotājs arī skaidro tūrisma uzņēmējiem dabas aizsardzības noteikumus un to nepieciešamību tiem vienkāršotā, saprotamā valodā – ir vidutājs.

Produktu un maršrutu praktiskā izstrāde vienotam mērķim ar skaidri saprotamu, vienkāršu uzdevumu un skaidri redzamu ieguvumu ir atslēga, kas minimizē konfliktu starp parka administrāciju, vietējo pašvaldību, uzņēmējiem, NVO un vietējiem iedzīvotājiem. Šeit process ir svarīgāks par rezultātu. Sadarbības un vietējās iniciatīvas veicināšana pie produktu izstrādes kļūst par mērķi.

5. Produktu izstrādes process

- 1) Mēs sākām 11.05.2009. ar vietējās iniciatīvas veicinošo semināru neitrālā vietā – Laumu dabas parkā, kur tika prezentēts projekts un interesenti aicināti uz kopējo tikšanos un diskusiju. Piedalās arī Slīteres nacionālā parka administrācijas direktore, kas prezentē Slīteres nacionālā parka ilgtspējīga tūrisma resursus. Tas ir pirmais seminārs, kurā identificē, ka parkā, lai gan kapacitāte ļauj, ir salīdzinoši mazs piedāvājums un līdz ar to tūristu.

- 2) Vietējās iniciatīvas seminārs 4.08.2010., kur tiek diskutēts par dokumentu „Ilgtspējīga tūrisma priekšlikumi Slīteres nacionālajā parkā”, tajā starpā tiek prezentētas jauno maršrutu idejas. Pēc semināra Lauku ceļotāja speciālisti testē atsevišķas maršruta versijas – kājāmgājēju maršrutu „Gar jūras krastu” posmā Košrags – Kolka, kājāmgājēju maršrutu „Kolkasraga aplis” un velomaršrutu „Slīteres aplis” posmā Košrags – Dūmele.
- 3) 2009. gada augustā - septembrī pēc semināra Lauku ceļotāja speciālisti veic detalizētu maršrutu izstrādi pēc vienota algoritma. Pēc to sagatavošanas tie tiek elektroniski nosūtīti vietējiem iedzīvotājiem komentēšanai. Tiek saņemti komentāri gan no uzņēmējiem, gan no SNP administrācijas speciālistiem, gan pašvaldības tūrisma speciālistiem. Tie tiek iestrādāti aprakstos.
- 4) Paralēli notiek darbs pie unikālu - jaunu dabas vērošanas produktu izstrādes – zvēru un putnu vērošanas, kur jau pamatteksta sagatavošanas brīdī tiek iesaistīti Slīteres nacionālā parka speciālisti – zoologi un ornitologi.
- 5) Oktobra sākumā tiek atlasītas maršrutos iekļauto objektu fotogrāfijas. Tiek sagatavots kvalitatīvs maršrutu kartogrāfiskais materiāls un nosūtīts produkta maketu izstrādei A4 formātā, drukājams uz abām pusēm. Tiek sagatavotas arī lejuplādējamās versijas Internetam.
- 6) 10.11.2009. notiek kārtējā iedzīvotāju iniciatīvas grupas tikšanās, kur tiek rādīti jau ceļotājiem draudzīgā dizainā sagatavotie tūrisma maršruti. Pēc šī semināra tiek saņemti vēl komentāri no iedzīvotājiem, kas tiek iestrādāti.
- 7) 2009. gada nogalē un 2010. gada sākumā sagatavotie produkti tiek tulkoti angļu, krievu un vācu valodās. Tāpat kā latviešu valodā arī šajās valodās tiek sagatavoti maršrutu maketi.
- 8) Sagatavotie maršrutu elektroniskās versijas tiek ievietotas lejuplādēšanai www.celotajs.lv; www.slitere.lv, www.kolkasrgas.lv un www.ziemeļkurzeme.lv.
- 9) 2010. gada maijā maršrutu pilnās versijas tiek iekļautas Slīteres nacionālā parka ceļvedī.
- 10) Maršruti „Iepazīsti Mazirbi”, „Gar jūras krastu”, „Kolkasraga aplis”, „Pa lībiešu ciemiem”, Putnu vērošanas produkts tiek atainots jaunajos brīvdabas informācijas stendos Slīteres nacionālajā parkā.
- 11) 12.06.2010. jaunie maršruti ceļotājiem visā Latvijā tiek piedāvāti iziet, izbraukt vietējo gidu pavadībā publiskajā pasākumā – Slīteres ceļotāju dienā. Gidu pavadībā tos veic 433 ceļotāji. Starp populārākajiem maršrutiem ir kājāmgājēju maršrutu „Kolkasraga aplis” un „Gar jūras krastu” posmā Košrags – Pitrags – Košrags un velomaršruts „Pa lībiešu ciemiem”.
- 12) Nākošais maršrutu attīstības solis – maršrutu krāsu marķēšana.

6. Inovatīva IT tehnoloģiju izvēle

Maršruti tika izstrādāti vienkāršotā formā ar domu, ka tie ir vienkārši un lēti atjaunojami. Krāsains, atraktīvs dizains, izglītojošs saturs, ērts formāts ceļotājam. Jaunums līdz šim Latvijā nebijis maršruta apraksta risinājums.

Izstrādājot jaunus tūrisma produktus Slīteres nacionālajā parkā, tos grafiski noformēja profesionāls dizainers. Bet pārņemot produktu sagatavošanas pieredzi Ķemeru nacionālajā parkā, tehnisko izpildījumu var izvēlēties tādu, lai maksimāli samazinātu produktu izstrādes izmaksas, it sevišķi vietējo tūrisma uzņēmēju, t.i. izmantot tādas tehnoloģiskus risinājumus, kurus var izmantot vietējais uzņēmējs bez lieliem finanšu ieguldījumiem.

Tā vietā, lai slēgtu līgumu ar profesionāliem dizaina salicējiem, var veidot produktu lapu salikumu izmantojot tikai atvērtā koda datorprogrammas, grafikas un burtu salikumus:

- produkta salikuma izveidei atvērtā koda programma Scribus (<http://www.scribus.net/>);
- grafiku izveidei pielietojama cita atvērtā koda programma (<http://fontforge.sourceforge.net/>), lai atvieglotu papildus lapu izveidi;
- vienkāršotas produktu lapu sagataves var tikt izveidotas, lai ar tām varētu strādāt arī neprofesionāli salicēji;
- komplektā ar gatavām produktu lapām (drukātām vai *pdf* formātā) ir pieejams arī sagatavošanas komplekts, kas ļauj to bez maksas pielietot jaunu produktu izveidei.

Rezultātā vēl nebijis komplekts tiek piedāvāts vietējiem tūrisma uzņēmējiem, sniedzot iespēju bez jebkādam papildus investīcijām dizaina programmatūrā vai profesionāļu algošanā īsā laikā veidot profesionāla izskata, sekojot ilgtspējības un dabas aizsardzības principiem rūpīgi izstrādātus un tūristu izvērtētus produktus.

